

DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI BAKIMINDAN KÜRESELLEŞME, MERKEZÎ-MİLLÎ DEVLET VE AZINLIK HAKLARI

DR. ALİ GÜLER*

Küreselleşme Kavramı

Sözlük anlamı “bir olayın ya da metanın dünyanın pek çok bölgesine ya da her yerine yayılması” olan “küreselleşme” kavramı, 1980’li yıllardan sonra ekonomik, sosyal ve siyasal özellikleriyle yeni bir boyut kazanmıştır. Esasında küreselleşme, dünya üzerinde bütün ilişkilere yön veren, bütün kararları etkileyen karmaşık bir süreci ifade etmektedir. Çünkü küreselleşme bugün hemen her ülkenin iç siyasetini ve dış ilişkilerini biçimlendiren kapsayıcı bir uluslararası sistemin adı hâline gelmiştir.

Küreselleşmenin kendine has ekonomik, politik ve kültürel kuralları ile kendine has tanımlayıcı teknolojileri vardır. Serbest piyasa, karşılıklı bağımlılık ve dış politik ortamın karmaşılaşması, iletişim devrimi, dijitalleşme, fiber optikler bu dönemin tamamlayıcı unsurlarıdır. Bu kurallar ve teknolojiler küresel sistemin başaktörleri tarafından bütün insanlığa dayatılmaktadır.

Küreselleşme bugün hemen her ülkenin iç siyasetini ve dış ilişkilerini biçimlendiren kapsayıcı bir uluslararası sistemin adı hâline gelmiştir.

* Araştırmacı, yazar.

Küreselleşme Sürecinin Dinamikleri

Sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik etkileri ile çok yönlü bir süreç olan küreselleşme, bazı yorumlara göre ülkeleri birbirine yakınlaştırmış ve dünyayı “büyük bir köy” hâline getirmiştir. Şüphesiz bu durum, jeopolitiğin temel unsurlarından “coğrafya” ve “zaman”ı da aşındırmıştır. Küreselleşme sürecinin zaman ve mekân algılamasında; fiziki sınırların ve mesafenin önemini kaybetmesi; buna karşın dünya çapında “karşılıklı bağımlılık”¹ ilkesinin yer alması ve bu bağımlılığın âdetâ “sınır aşan örümcek ağı” biçiminde gelişmesi en temel olgulardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle günümüzde, coğrafyayı esas alan klasik jeopolitik görüşler büyük çapta değişmiştir. Küçülen dünyada jeopolitik güç merkezleri de başka faktörlere bağlı olarak hızla değişebilmektedir. Bu değişimi yaratan temel dinamikler ise; daha çok rekabete dayanan ve engellerin azaltıldığı uluslararası ticaret, finansal akım (doğrudan yabancı yatırımlar, teknoloji transferi vb.), iletişim, ulaşım ve nüfus hareketliliği gibi dinamiklerdir. Bu dinamiklerin yarattığı günümüzdeki olgular şunlardır:

Küçülen dünyada jeopolitik güç merkezleri de başka faktörlere bağlı olarak hızla değişebilmektedir.

“Teknoloji”, rekabet gücünü ve ülkelerin bir diğerine karşı üstünlüğünü belirleyen en önemli unsur hâline gelmiştir. Bu bakımdan, iletişim, ulaşım ve kritik teknolojiler (bilgisayar yazılım ve donanım teknolojileri, enformasyon teknolojileri, biyoteknolojiler, malzeme teknolojileri, nükleer teknolojileri, robotik, hava ve uzay teknolojileri ve çevre teknolojileri) ön

plana çıkmıştır. “Üretim” küreselleşmiştir. Ellerinde ulus devletlerin çoğundan fazla güç olan dev özel şirketler küreselleşmenin itici gücü hâline gelmişlerdir. Uluslararası “mal ve hizmet hareketleri” hızlanmıştır. Uluslararası “sermaye hareketleri” hız ve yoğunluk kazanmıştır. ABD, küresel egemen (sömürgeci) güç hâline gelmeye çalışmaktadır.²

plana çıkmıştır. “Üretim” küreselleşmiştir. Ellerinde ulus devletlerin çoğundan fazla güç olan dev özel şirketler küreselleşmenin itici gücü hâline gelmişlerdir. Uluslararası “mal ve hizmet hareketleri” hızlanmıştır. Uluslararası “sermaye hareketleri” hız ve yoğunluk kazanmıştır. ABD, küresel egemen (sömürgeci) güç hâline gelmeye çalışmaktadır.²

Egemenlik Alanlarının Daralması

Küreselleşme sürecinde milli/ulus devletlerin egemenlik alanlarının daralması üç ana alanda kendisini gösterdi:

Bu daralma öncelikle ulusüstü ekonomik, siyasal ve askerî birliklerin etkisi ile gerçekleşti. Zaman içinde, AB, NAFTA vb. siyasal ve ekonomik birlikler; Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası gibi küresel ekonomik örgütler ve nihayet Birleşmiş Milletler ve NATO gibi küresel yönetim ve askerî amaçlı örgütlerin kurulması ve güç-

lerini artırması özellikle gelişmekte olan ulus devletleri içte ve dışta bağımsız hareket etme ve ulusal çıkarlarını gözeten politikalar izleme imkânlarından yoksun bırakmıştır. 1970'li yıllarda başlayan ve hâlen devam eden "ekonominin küreselleşmesi" bu daralmayı iyice hızlandırmıştır. Çünkü, ulus devletler tarafından kontrol edilemeyen ve zaman zaman "sıcak para operasyonları" ile karşımıza çıkan küresel sermaye ve piyasaların etkisi, sürece tetiklemekte ve yönlendirmektedir.

İkinci olarak küresel güçler tarafından dayatılan devletin küçültülmesi, özelleştirme, kamu sektörüne güvensizlik, merkezî yönetimin zayıflatılması, millî orduların sistem içindeki etkilerinin azaltılması, sosyal haklarda gerileme gibi yeni liberal ideolojiye dayanan anlayış ve uygulamalar devletin klasik işlevlerinde önemli bir azalmaya yol açmaktadır.

Nihayet üçüncü olarak aşağıdan yukarıya doğru işletilen ve bazı ülkeler bakımından üniter (merkezî) ulus devlet özelliğini âdeta eriten bir süreç söz konusudur. Bu; çoğulcu demokrasinin bir gereği gibi sunulan "çok kültürlülük" ve "çok etniklilik" kavramları ile öne çıkarılan, gerçekte yeni azınlıklar, yeni etnik gruplar yaratarak ulusları parçalamaya yönelik "bölgelleşme" ve "yerelleşme" olgusudur.³

Uluslararası Tahkim

Küreselleşme sürecinde acımasızca yayılan uluslararası sermaye, kendini koruma amaçlı uluslararası hukuku da oluşturmuş bulunuyor. Uluslararası tahkim adı ile oluşturulan bu hukuk; uluslararası hukuk kurallarına dayanmadan, tamamen tek taraflı olarak yapılan antlaşmalar sonucunda çıkan anlaşmazlıklarda, uluslararası hakeme başvurma sürecini ifade etmektedir. Bu süreç, ulus devletleri uluslararası şirketler ile yine bunların oluşturduğu hukukla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu durum, klasik anlamdaki "ulusal bağımsızlık" anlayışını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle, başta üzerinde durduğumuz ulus devletlerin egemenlik alanının daraltılması sürecinin bir boyutunu da işte bu uluslararası tahkim oluşturmaktadır.

Tahkim antlaşmaları, güçlü yabancı devletlere hukuki ayrıcalıklar tanıyan ve ulus devletlerin bu alandaki hükümranlık haklarını zedeleyen gerçek anlamda "kapitülasyon" antlaşmalarıdır. "Az gelişmiş" bir ülkenin tahkime başvurup haklı çıktığı tek bir dava yoktur. Arapça, "kuvvetlendirme, sağlamlaştırma" anlamına gelen "tahkim" sözcüğünün,

Küreselleşme sürecinde acımasızca yayılan uluslararası sermaye, kendini koruma amaçlı uluslararası hukuku da oluşturmuş bulunuyor.

uluslararası ilişkilerde he zaman güçlülerin haklarını sağlamlaştıran bir işlev gördüğü bilinmektedir.⁴

Din ve Mezhep Ayrılıklarının Körüklenmesi

Ulus devletlerin ulusal yapılarını çözen en önemli gelişmelerden biri de dinî inanç ve anlayışların politik ve stratejik hedefler doğrultusunda bozulması, özünden saptırılması; din ve mezhep farklılıklarının “ayrım-cılık” noktasında küresel güçler tarafından körüklenmesidir.

Hem **köktenci** hem de **ılımlı** dinî akımlar, küresel stratejinin ürettiği ve kendi hedefleri için kullandığı akımlardır. Biri terör gerekçesiyle müdahaleye, diğeri ise küresel ölçütlere uyum göstermeye yardımcı olmaktadır.⁵

Hem köktenci
hem de ılımlı
dinî akımlar,
küresel
stratejinin
ürettiği ve
kendi hedefleri
için kullandığı
akımlardır.

Günümüzde etnik parçalanma ile birlikte yürütülen ikinci bölünme süreci de dinsel bölünme ile birlikte yaşanmaktadır. Küresel güçler, (AB-Türkiye ilişkileri örneğinde olduğu gibi), “azınlık” statüsündeki dinsel grupları destekleyip onlarla ilgili bazı hak taleplerini gündeme getirerek yerleşmiş ulus devlet hukukunu çözerlerken; bir taraftan farklı mezhepleri “dinsel azınlık” olarak nitelemektedirler. Ayrıca halkın dinî duygularını, “dinler arası diyalog”, “medeniyetler buluşması” ve “hoşgörü” gibi kavramlarla aslından uzaklaştırarak başka bir şekle dönüştürmeye çalışmaktadırlar.

Irak bu konuda âdeta bir laboratuvar gibi durmaktadır. ABD'nin Irak'ı işgalinden sonra yaşananlara bakıldığında küresel işgalci ABD'nin, etnik kışkırtmalarla birlikte dinsel kışkırtmaları da ustaca yürüttüğü görülür. Sünni Araplar, Şii Araplar birbirine düşürülmüş, baştan beri desteklenen Kürt gruplar ile yine baştan beri yok farz edilen Türkmenler de mezhep çatışmalarına sürüklenmiştir.

İnsan Hakları: Temel Belgeler, Haklar, Sınırlar

Son yıllarda sıkça duyulan insan hakları kavramı modern anlamda 10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”⁶ ile sistematik hâle getirilmiştir. Beyanname'nin dili insan haklarının “ortak ideal ölçüleri” ile belirlenmiştir. “*Birleşmiş Milletler Genel Kurulu; İnsanlık topluluğunun bütün bireyleriyle kuruluşlarının bu Bildirge'yi her zaman göz önünde tutarak eğitim ve öğretim yoluyla bu hak ve özgürlüklere saygıyı geliştirmeye, giderek artan ulusal ve uluslararası önlemlerle*

gerek üye devletlerin halkları ve gerekse bu devletlerin yönetimi altındaki ülkeler halkları arasında bu hakların dünyaca etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamaya çaba göstermeleri amacıyla tüm halklar ve uluslar için ortak ideal ölçüleri belirleyen bu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni ilan eder." girişi ile başlayan Beyanname toplam 30 maddede temel insan haklarını belirlemiştir.

Gelişen süreçte ülkemizde "ikiz yasalar" olarak da bilinen iki temel sözleşme ile insan hakları kavramı yeni bir boyut kazanmıştır. 1966'da BM Genel Kurulunda kabul edilerek imza ve onaya açılan sözleşmeler yaklaşık 10 yıl gibi uzun bir süre sonrasında, 1976 yılında yürürlüğe girmiştir. Bunların ilki "BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi",⁷ ikincisi de "BM Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi"⁸dir. Her iki sözleşme de insan hakları ve demokratikleşme konusunda evrensel normları belirleyen en önemli uluslararası belgeler olarak kabul edilmektedir.

Bu hakların "insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onurundan türediği" kabulünden hareket eden sözleşmelerin I ve II. Bölümler her ikisinde de aynıdır. I. Bölüm, "Kendi Kaderini Tayin Hakkı" başlığı altında "halkların kendi kaderlerini tayin hakkı"na ayrılmıştır. II. Bölümde, "Sözleşme'nin iç hukukta uygulanması ve ayrımcılık yasağı, cinsiyet eşitliği, hakların sınırlanması, hakları kötüye kullanma yasağı" ele alınmıştır.

*BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'*nde insan hakları şu başlıklar altında sıralanmaktadır: "Çalışma Hakkı, Adil ve Uygun İşte Çalışma Şartları, Sendikal Haklar, Sosyal Güvenlik Hakkı, Annenin, Anneliğin, Çocukların ve Gençliğin Korunması, Yaşama Standardı Hakkı, Sağlık Standardı Hakkı, Eğitim Hakkı, Zorunlu İlköğretimi Sağlama Yükümlülüğü, Kültürel Yaşama Katılma Hakkı."

*BM Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi'*nde ise insan hakları şu şekilde sıralanmıştır: "Yaşama Hakkı, İşkence Yasağı, Kölelik Yasağı, Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Tutulanların Hakkı, Borç Nedeniyle Hapis Yasağı, Seyahat Özgürlüğü, Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine Karşı Usulü Güvenceler, Adil Yargılanma Hakkı, Kanunsuz Ceza Olmaz İlkesi, Kişi Olarak Tanınma Hakkı, Mahremiyet Hakkı, Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü, İfade Özgürlüğü, Savaş Propagandası ve Düşmanlığı Savunma Yasağı, Toplanma Özgürlüğü, Örgütlenme Özgürlüğü, Ailenin Korunması, Çocukların Hakları, Siyasi Haklar, Hukuk Önünde Eşitlik, Azınlıkların Korunması."

Türkiye'de özellikle 1. maddede yer alan "halkların kendi kaderini tayin hakkı" konusundan dolayı sözleşmeler çok tartışılmıştır. Sözleşmelerin bu maddesi daha çok "soğuk savaş dönemi"nin izlerini taşımakta ve içinde birçok farklı milleti veya halkı barındıran devletleri hedef almaktadır. Uluslararası hukuka göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti bir üniter-ulus devlet olarak tek bir millete dayanmaktadır. Bir "Halklar Cumhuriyeti" değildir. O bakımdan sözleşmeler ile ilgili eleştirilerde yer alan bu mad-

deden dolayı “Türkiye’nin bölüneceği” endişesi haklı olmakla birlikte, eksik bilgiye dayanmaktadır. Kaldı ki, sözleşmeler, bütün uluslararası hukuk belgelerinde olduğu gibi, buradaki hakların kullanımı ile ilgili olarak devletleri koruyan düzenlemeleri de içermektedir. Mesela *BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi*’nde “kendi kaderini tayin hakkı” ile ilgili olan 1. maddenin 2. fıkrası; “*Bütün halklar uluslararası hukuka ve karşılıklı menfaat ilkesine dayanan uluslararası ekonomik iş birliği yükümlülüklerine zarar vermemek koşuluyla...*” bu hakların kullanımını düzenlemektedir.

Uluslararası
hukuka göre
Türkiye
Cumhuriyeti
Devleti bir
üniter-ulus
devlet olarak
tek bir millete
dayanmak-
tadır.

Aynı Sözleşme’nin “Hakların Sınırlandırılması” başlığını taşıyan 4. maddesi “kamu yararını korumak amacıyla” hakların sınırlandırılabilirliğini hükme bağlamaktadır: “*Bu Sözleşme’ye taraf devletler, bu Sözleşme’ye uygun olarak tanımış oldukları hakların kullanılmasını, demokratik bir toplumda sadece kamunun yararını korumak amacıyla ve yalnızca bu hakların niteliklerine uygun düştüğü ölçüde, ancak hukuk tarafından tespit edilmiş sınırlamalara tabi tutmayı kabul eder.*”

Yine aynı Sözleşme’nin “Birleşmiş Milletler ve Uzman Kuruluşları ile İlişki” başlıklı 24. maddesi bu Sözleşme ile tanınan hakların Birleşmiş Milletler Şartı’ndaki hükümleri zayıflatıcı bir biçimde yorumlanamayacağı”nı belirlemektedir: “*Bu Sözleşme’deki herhangi bir hüküm, Birleşmiş Milletler Şartındaki hükümler ile bu Sözleşme’yle ilgili olan konularda Birleşmiş Milletlerin uzman kuruluşları ve bu kuruluşların çeşitli organlarının görev ve yetkilerini gösteren belgelerlerdeki hükümler ile uzman kuruluşların kurucu belgelerindeki hükümleri zayıflatacak bir biçimde yorumlanamaz.*”

Diğer taraftan *BM Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi*’nde de benzer sınırlandırmalar, hatta ilgili devletlere bazı olağanüstü durumlarda “yükümlülük azaltma” yetkisi vermektedir. Mesela, “*Olağanüstü Durumda Yükümlülük Azaltma*” başlığını taşıyan 4. madde şu şekildedir: “*Sözleşmeciler taraf devletler, ulusun yaşamını tehdit eden olağanüstü bir durumun meydana gelmesi ve bunu resmen ilan etmeleri hâlinde, durumun zorunluluklarının kesinlikle gerektirdiği ölçüde, uluslararası hukuktan doğan diğer yükümlülüklerine aykırı düşmeyecek ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, toplumsal köken gibi sebeplerle ayrımcılık içermeyecek şekilde, bu Sözleşme’deki yükümlülüklerinde azaltma yapan tedbirler alabilir.*”

Yine aynı Sözleşme’nin “Hakları Kötüye Kullanma Yasağı” başlıklı 5. maddesinin 1. fıkrası, tanınan hakların ve özgürlüklerin tahribine yönelik

faaliyetlere katılmayı yasaklamaktadır: “Bu Sözleşme’nin hiçbir hükmü, bir devlete, gruba veya kişiye, Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerin tahribini amaçlayan bir faaliyete katılma veya tasarrufta bulunma hakkı tanıdığı veya hak ve özgürlüklerin bu Sözleşme’de belirtildiğinden daha geniş ölçüde sınırlandırılmasına imkân verdiği şekilde yorumlanamaz.”

Azınlık Hakları

İnsan hakları kavramı ile azınlık hakları kavramı iç içe geçmiştir. Azınlık hakları, bir ülkede yaşayan azınlık (genellikle bu özellikleri siyasi ve hukuki olarak iç hukuk ve uluslararası hukuk tarafından tanınmış olan) bireylerine devlet tarafından tanınan ve topluca (grup olarak) kullanılabilen özel insan haklarıdır. Bu hakların uluslararası standartları karşılıyor veya onun gerisinde kalıyor olması, büyük çoğunlukla, ilgili devletin demokratikleşme düzeyi ile ilgili bir husustur. Azınlık hakları bakımından birbirleri ile ilişkili iki hak söz konusudur:

a. Negatif Haklar: Negatif eşitlik hakları da denilen bu haklar, bir ülkenin tüm vatandaşlarına tanınan yasa önünde eşitlik, siyasal hak eşitliği, dinini uygulama özgürlüğü gibi bireysel haklardır.

b. Pozitif Haklar: Bunlar tüm vatandaşlara değil sadece azınlıklara tanınan haklardır. Esasen “azınlık hakları” kavramı ile kastedilen haklar bu haklardır. Azınlık bireyi bu hakları kendi grubuyla birlikte kullanır; yani bunlar “grup hakları”dır. Meseleye Türkiye açısından baktığımızda bu haklar Lozan hukukuna göre sadece “gayrimüslim azınlıklar” için söz konusudur. Pozitif haklar uygulamasına “pozitif ayrımcılık” da denir.

Tarihsel süreçteki gelişimine bağlı olarak bu negatif-pozitif haklar ayırımı, uygulamada birbirini tamamlayan iki farklı politikada somutlaşır: Bunlar “Ayrımcılığın Önlenmesi” ve “Azınlıkların Korunması”dır. Birinci politika birey veya grupların hukuki eşitliğini sağlamayı yani onlara ayrımcılık yapılmasını önlemeyi amaçlar. İkinci politika ise azınlık birey veya gruplarının farklı kimliklerini korumalarına yardım yoluyla, gerçek eşitliklerini sağlamaya yönelir. Birinci politika devletin azınlığa “Sana karışmıyorum.”, ikinci politika ise “Çoğunluk ile aynı koşullarda yaşammanı sağlıyorum.” demesi anlamına gelir.⁹

Azınlık hakları, bir ülkede yaşayan azınlık bireylerine devlet tarafından tanınan ve topluca kullanılabilen özel insan haklarıdır.

Lozan Hukuku ve Gayrimüslim Azınlıklar

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin uluslararası hukuka göre bağımsızlığının tescil edildiği ve hâlen yaşayan bir antlaşma olan Lozan'a ve burada oluşturulan siyasi-hukuki statüye göre, Türkiye'de sadece "gayrimüslim azınlıklar"dan bahsetmek mümkündür. Bunlar da; Rumlar, Ermeniler ve Yahudilerdir.¹⁰ Lozan Barış Konferansından üç yıl sonra 1926'da Türkiye Cumhuriyeti'nin Medeni Kanun'u kabulünden sonra, zaten Lozan'da verilen bazı azınlık hakları otomatik olarak ortadan kalkmıştır. Yahudiler 15 Eylül 1925, Ermeniler 17 Ekim 1925, Rumlar 27 Kasım 1925 tarihlerinde yaptıkları müracaatlarla, "aile hukuku" ve "kişi hukuku" açısından farklı bir işleme tabi olmak istediklerini belirtmişlerdir. Bunun Lozan Antlaşmasının imzalanmasından yaklaşık iki yıl sonra meydana gelmesi; Türk Devleti içinde ve Türklerle birlikte yaşadıkları sürece gayrimüslim azınlıkların herhangi bir hukuki kayıt olmaksızın da doğal haklarına sahip olabileceklerine inanmış ve bu konuda tecrübeleri olduklarının bir delili olsa gerektir.¹¹

Türkiye Cumhuriyeti'nde hem iç hukuk hem uluslararası hukuk bakımından bu unsurlardan başka "dinsel", "dilsel" veya "etnik" bir azınlık yoktur. Bu siyasi-hukuki statü, sosyolojik esaslara da dayanan bir oluşumu ifade etmektedir. Prof. Dr. Orhan Türkdoğan, sosyolojik anlamda bunu şu şekilde değerlendirmektedir: "Ülkemizde Yahudi, Ermeni ve Rum gibi hâkim gruptan sayı bakımından üstün olmayan azınlıklar yanında Polonez, Süryani ve onun kasıtlı olarak çoğaltılan türevleri (Yakubiler, Aramiler, Keldaniler, Nesturiler, Asuriler, Araplar ve Çingeneler) dışında başkaca azınlıklar düşünmek mümkün değildir. Bunların dışında türetilmeye çalışılan tüm gruplar, dince, dilce ve kültürece egemen toplumun ayrılmaz parçasıdır."¹²

Lozan görüşmelerinde başta İngiltere olmak üzere Batılı devletler, belli amaçlarla azınlıklar sorununu canlı tutmak arzusunda olduklarını açıkça ortaya koymuşlar; Türkiye'de "gayrimüslim azınlıklar" dışında başka azınlıklar yaratmak istemişlerdir. Bu konudaki talep ve dayatmaların bugün de devam ettiği bilinmektedir. Amaç, azınlık haklarını bahane ederek Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni, Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi "vesayet" altına almaktır. Hâlbuki Türkiye Cumhuriyeti Devleti hem insan unsurunu yani "Türk milleti"ni tanımlarken hem "vatandaşlık hukuku"nu oluştururken yeni azınlıklar yaratmanın önünü kesecek, ulus devletin insan unsurunu birleştirip bütünleştirecek önemli adımlar atmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucu iradesini temsil eden Atatürk, "Medeni Bilgiler"de "Milletin Genel Tanımı" başlığı altında, "Millet hakkında, ikinci derecede unsurları dikkate almayarak mümkün olduğu kadar her millete uyabilecek bir tanımı biz de ele alalım." diyerek şu tanımı yapmıştır:

- "a. Zengin bir hatıra mirasına sahip bulunan,
 b. Birlikte yaşamak hususunda ortak arzu ve bunu kabulde samimi olan,
 c. Ve sahip olunan mirasın korunmasına birlikte devam hususunda istek ve dilekleri ortak olan insanların birleşmesinden oluşan topluma millet adı verilir.

Bu tanım incelenirse bir milleti oluşturan insanların bağlılıklarındaki değer, kuvvet ve vicdan hürriyetiyle insani duyguya gösterilen uyum kendiliğinden anlaşılır;

Gerçekten, geçmişten ortak zafer ve üzüntü mirası;

Gelecekte gerçekleştirilecek aynı program;

Birlikte sevinmiş olmak, birlikte aynı ümitleri beslemiş olmak.

Bunlar elbette bugünün çağdaş zihniyetinde diğer her türlü koşulların üstünde anlam ve kapsam alır.

Bir millet oluştuktan sonra bireylerin devlet hayatında, iktisadi ve fikrî hayatta ortaklaşa çalışması sayesinde meydana gelen millî kültürde şüphesiz milletin her bireyinin çalışma payı, katılımı, hakkı vardır. Buna göre BİR KÜLTÜRDEN İNSANLARIN OLUŞTURDUĞU TOPLUMA MİLLET DENİR, dersek milletin en kısa tanımını yapmış oluruz" (1929).¹³

Atatürk aynı eserin "Millet" başlıklı bölümünün başında bir genel tanım daha yapmaktadır ki o da şu şekildedir: "Millet, dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirine bağlı vatandaşların oluşturduğu siyasal ve sosyal bir birliktir."¹⁴

Milletin genel tanımını özetle "ortak kültürü paylaşmak" temelinde yapan Atatürk, Türk milletini de "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir."¹⁵ diyerek tanımlamıştır. Bu devletin insan unsuru bakımından yapılmış "siyasi-hukuki" bir tanımıdır.

Atatürk'ün yaptığı yukarıdaki tanımlarda ve devletin anayasal sistemi içinde açıkça belirtildiği gibi "Türk milleti" kavramı, sübjektif unsurlara dayanan, günümüzde Amerikan sosyolojisinin de benimsediği "etnik grup" tanımı ile aynı olan bir derinlikte ele alınmıştır. Yani Türk milleti sosyolojik olarak "ortak yaşanan tarih içinde birlikte yaratılan ortak kültürü paylaşan insan topluluğu" dur. Bu anlamda bakıldığı zaman, farklı menselerden gelse ve farklı alt grup isimleri ile anılsa bile Türkiye'de yaşayan Kürtler, Çerkezler, Abhazlar, Boşnaklar, Gürcüler vs. ayrı ayrı "milletler" değil, Türk milletinin birer parçasıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin hâlen yürürlükte bulunan 1982 tarihli Anayasa'sının 66. maddesi, "Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür." diyerek; "Türklük" kavramının, "kan"a, "ırk"a, "soy"a değil "vatandaşlık" esasına bağlı olduğunu belirlemiştir. Anayasa'mız bazıları'nın iddia ettiği gibi "ırk" veya "kan" bağına esas almamıştır. Yani Anayasa'daki "Türk" kavramı bir "ırkı" değil, "vatandaşı" ifade etmektedir. Kaldı ki, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren hem Atatürk'ün yazdıkları ve konuşmaları hem devletin yazılı belgeleri incelendiği zaman görülmektedir ki, "Türk" ve "Türklük" kavramı "kültürel" bir kavramdır,

“ırka” veya “kana dayalı” bir kavram değildir. Yani aynı kültürü paylaşan insanların tamamı “Türk” ve aynı “millet” olarak tanımlanmıştır. Bu sosyolojik yaklaşım, Anayasa’da da hukuki ifadesini bulmuştur.

Millî/Ulus-Merkezî/Üniter Devlet ve Anayasal Dayanaklar

Millî/ulus devletler, öncelikle insan unsurunu tek bir “milletin/ulusun” oluşturduğu devletlerdir. İkinci olarak bu devletler, iç ve dış “egemenliklerini” kendileri temsil eden devletlerdir.

Ulus devletler yönetim modeli (idari) bakımdan “federal” veya “merkezî/üniter” olabilir. Mesela ABD ve Almanya “federal - millî/ulus devletlerdir”. Fransa ve Türkiye ise “merkezî/üniter-ulus devletlerdir.”

Daha Misak-ı Millî ile başlayan ve kongrelerle devam eden merkezî-millî yeni bir Türk devleti oluşturma fikrini Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ve gelişim süreçlerinin tamamında görmek mümkündür. İç ve dış hukukun oluşturulması, kültür ve eğitim politikalarının belirlenmesi ve uygulanması hep bu temel esas üzerine bina edilmiştir.¹⁶

Nitekim Atatürk **Nutuk**’ta devletin iki temel özelliğini bu arada “millîlik” esasını şu şekilde ifade etmiştir: “*Efendiler, bu nutukla, millî varlığı sona ermiş sayılan büyük bir milletin, istiklalini nasıl kazandığını, ilim ve tekniğin en son esaslarına dayanan millî ve çağdaş bir devletin nasıl kurduğunu anlatmaya çalıştım...*”¹⁷

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin merkezî/üniter-millî/ulus devlet özelliği; hem ülkenin hem milletin bütünlüğünü, birliğini ve bölünmezliğini ifade eder. Türkçenin resmî, devlet, eğitim, bilim ve yayın dili olması; hukukun tekliği; idarenin merkezîliği; kültürel ve siyasal bütünlük bunu tamamlar. Mevcut Anayasa’mızın aşağıda tek tek vereceğimiz pek çok maddesi devletin bu özelliğini belirlemiş, bu özelliklerin korunmasını pek çok bakımdan garanti altına almıştır. Anayasa, diğer bazı temel esaslarla birlikte (mesela laik devlet düzeni) devletin bu özelliğinin korunması için temel özgürlüklerin sınırlandırılabilceği esasını da getirmektedir. Hatta, olağanüstü hâl uygulaması ve sıkıyönetim ilanı için merkezî-millî devlet düzeninin bozulması gerekçelerden biri olarak belirlenmiştir.

Anayasa’mızda özellikle 3, 42 ve 66. maddeler millî/ulus devlet esasını; 80, 126 ve 127. maddeler merkezî/üniter devlet esasını belirleyen maddeler olarak öne çıkmaktadır. Anayasa’mızın şu maddeleri Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin merkezî/üniter-millî/ulus devlet özelliğini belirlemiş ve koruma altına almıştır:

Başlangıç- “Türk vatani ve milletin ebedî varlığını ve *Türk Devleti’nin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa...*”

Başlangıç- “Hiçbir faaliyetin Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının,

devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin... karşısında korunma göremeyeceği..."¹⁸

Madde 3.- "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Milli marşı "İstiklal Marşı"dır.

Başkenti Ankara'dır."

Madde 5.- "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyet'i ve demokrasiyi korumak,... için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

Madde 14.- "Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı... amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz."

Madde 26.- "Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyet'in temel nitelikleri ve devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması... amaçlarıyla sınırlanabilir."

Madde 28.- "Basın hürriyeti'nin sınırlandırılmasında, Anayasa'nın 26 ve 27'nci maddeleri hükümleri uygulanır.

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazanlar veya bastırılanlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar..."

Sürelî veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; *Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün*, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlakın *korunması* ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir...

Türkiye'de yayımlanan sürelî yayınlar, *devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne*, Cumhuriyet'in temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlaka *aykırı yayımlardan* mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir..."

Madde 42.- "Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasa'ya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

Millî/ulus devletler, öncelikle insan unsurunu tek bir "milletin/ulusun" oluşturduğu devletlerdir.

Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır."

Madde 58.- *"Devlet, istiklal ve Cumhuriyet'imizin emanet edildiği gençlerin müspet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır."*

Madde 66.- *"Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk'tür.*

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hâllerde kaybedilir.

Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz."

Madde 68.- *"Siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine aykırı*

olamaz; sınıf ve zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez."

Madde 80.- *"Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün milleti temsil ederler."*

Madde 81.- *"Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde ant içerler:*

"Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma... büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine ant içerim."

Madde 103.- *"Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde ant içer:*

"Cumhurbaşkanı sıfatıyla, devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, Anayasa'ya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılaplarına ve laik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma,... Büyük Türk milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine ant içerim."

Vatandaşlık,
kanunun
gösterdiği
şartlarla
kazanılır ve
ancak kanunda
belirtilen
hâllerde
kaybedilir.

Madde 104.- “Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti’ni ve Türk milletinin birliğini temsil eder; Anayasa’nın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir.”

Madde 118.- “... Kurulun (Millî Güvenlik Kurulu), devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınması zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir.”

Madde 122.- “Anayasa’nın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik ve olağanüstü hâl ilanını gerektiren hâllerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hâli, savaş gerektirecek bir durumun baş göstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyet’e karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilan edebilir...”

Madde 126.- “Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.

İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.

Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.”

Madde 127.- “... Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idaresinin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir.”

Madde 130.- “... Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez...”

“Türk
Devleti’ne
vatandaşlık
bağı ile bağlı
olan herkes
Türk’tür.”

Madde 174.- “Anayasa’nın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyeti’nin laiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılap kanunlarının, Anayasa’nın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasa’ya aykırı olduğu şeklinde anlaşılabilir ve yorumlanamaz...”¹⁹

Uluslararası Hukuk, Azınlıkların Korunması ve Türkiye

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yukarıda verdiğimiz maddelerde de görüldüğü üzere mevcut Anayasa’da da güçlü bir şekilde vurgulandığı gibi, merkezî-millî (Üniter-Ulus), demokratik, laik bir Cumhuriyet olarak kurulmuş ve yaşamakta olan bir devlettir. Bugün, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansının 1975 Helsinki Belgesi, 1990 Kopenhag Belgesi ve bunları aynen kabul eden Avrupa Konseyinin 1993 Viyana Zirvesinde hazırlanan ve 10 Kasım 1994 Bakanlar Komitesinin 95’nci oturumunda kabul edilerek, 1 Şubat 1995’te imzaya açılan “*Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme*”²⁰ gibi altına imza attığı azınlıklarla ilgili bütün uluslararası antlaşmalara “gayrimüslim azınlıklar” yani “Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler” bakımından taraftır.

Bu statünün siyasi ve hukuki bakımdan korunması, millî birlik ve bütünlüğümüzün korunması anlamına gelir. Bu aynı zamanda devletimizin yaşatılması iradesini de ifade eder. Nitekim, Türkiye AGİK Kopenhag Belgesi’nin kabulünden sonra, Yunanistan, Bulgaristan ve Almanya’nın da yaptığı gibi, Yürütme Sekreterliğine gönderdiği bildirimde burada yer alan “*ulusal azınlık kavramının ancak ikili ve çok taraflı uluslararası belgelerle statüleri belirlenen grupları kapsadığını ve Kopenhag Belgesi düzenlemelerinin Anayasa ve iç mevzuata göre uygulanacağını*” açıklamıştır.²¹ Görüldüğü gibi burada Lozan Statüsüne atıfta bulunmaktadır.

Yine Türkiye, “Avrupa İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme’ye Ek Protokol (Paris, 20. 3. 1952) 11. Protokol ile Değiştirilen ve Yeniden Düzenlenen Metin”²² bir bildirim ile şerh düşmüştür. Bu protokolle, Sözleşme’ye, “mülkiyet hakkı”, “eğitim ve öğrenim hakkı” ve “serbest seçim yapma hakkı” eklenmiştir. Türkiye, protokolü onaylarken eğitim ile ilgili 2. maddesine çekince koyarak, 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Yasası kurallarının saklı tutulduğunu belirtti. Çünkü, “*Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneyeceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dinî ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir.*” şeklindeki ikinci madde başta laiklik ve ulus devlet esası olmak üzere devletin temel esaslarını zayıflatılabilecek hükümler içermekteydi.

Türkiye "İkiz Yasalar"dan ikincisine yani *BM Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi*'ne de çekince koymuştur. Türkiye, Sözleşme'nin "Azınlıkların Korunması" başlığını taşıyan "Etnik, dinsel veya dilsel azınlıkların bulunduğu bir devlette, böyle bir azınlığa mensup bulunan kişiler grubun diğer üyeleri ile birlikte toplu olarak kendi kültürel haklarını kullanma, kendi dinlerinin gereği ibadeti etme ve uygulama veya kendi dillerini kullanma hakları engellenmez." şeklindeki 27. maddesine, "Lozan hükümlerine aykırı olamaz." şerhini düşmüştür.

Avrupa'da azınlık haklarının korunmasıyla ilgili olarak hazırlanan tüm belge, şart ve sözleşmelerde, ulusal azınlıklar için tanınan pozitif haklar ve özgürlükler tanımlandıktan sonra bu hakların kullanımında, azınlık mensupları için ulusal mevzuata uymaları ve başkalarının haklarına saygı göstermeleri yükümlülüğü de getirilmektedir.

Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme'nin 20. maddesi şu şekildedir: "Bir ulusal azınlığa mensup olan kişiler bu çerçeve Sözleşme'de yer alan prensiplerden kaynaklanan hakları ve özgürlükleri kullanırken, ulusal mevzuata ve başkalarının haklarına ve özellikle çoğunluğa veya diğer azınlıklara mensup olan kişilerin haklarına saygı gösterirler."

Yine hem Avrupa'da azınlık haklarının korunması ile ilgili olarak hazırlanan tüm belge, şart ve sözleşmelerde hem de Birleşmiş Milletlerin konuyla ilgili sözleşmelerinde üniter-ulus devletleri korumaya dönük ciddi tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler özellikle üç başlıkta toplanmaktadır. Devletlerin;

- 1- Eşit egemenliği,
- 2- Coğrafi bütünlüğü,
- 3- Siyasal bağımsızlığı.

Uluslararası metinlerde azınlıklara tanınan pozitif haklar, devletlerin bu üç alandaki hakları aleyhine yorumlanamaz ve kullanılamaz. Mesela Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme'nin 21. maddesi şu şekildedir:

"Bu çerçeve Sözleşme'deki hiçbir hüküm, uluslararası hukukun temel prensiplerine ve özellikle **devletin egemen eşitliğine, ülke bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına** aykırı faaliyetlere girişme veya bu yönde bir eylemde bulunma hakkı verdiği anlamı çıkaracak şekilde yorumlanamaz."

Uluslararası metinlerde azınlıklara tanınan pozitif haklar, devletlerin bu üç alandaki hakları aleyhine yorumlanamaz ve kullanılamaz.

Aynı koruma hükümleri “1992 Tarihli Birleşmiş Milletler Ulusal, Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirgesi”²³nde de yer almaktadır. Bildirge’nin 8. madde 4. fıkrası şu şekildedir:

“Bu Bildirge’deki hiçbir şey, devletlerin egemen eşitliği, toprak bütünlüğü ve siyasi bağımsızlığı da dâhil olmak üzere, Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı hiçbir faaliyete izin verecek biçimde yorumlanamaz.”

Bu sözleşmelerin taraf olan üniter-ulus devletler için getirdiği koruma tedbirleri, sözleşmelerde yer alan insan hakları ve temel özgürlükleri kullanılacak olan tüm vatandaşlar gibi azınlıklara da doğal olarak sadakat mükellesi getirmektedir.

Sonuç Yerine

Sonuç olarak diyebiliriz ki; bir anlamda emperyalizmin yeni adı ve şekli olarak ortaya çıkan küreselleşme olgusu, ulus devletler açısından başta egemenlik alanlarının daraltılması olmak üzere, ekonomik, siyasi, sosyal pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Ulus devletlerin yaşaması, küreselleşmenin hayatı kolaylaştırıcı imkânlarından yararlanırken getirdiği bu sorunlarla da akılcı bir şekilde mücadele edilmesine bağlıdır. Gelişmekte olan ulus devletler, her alanda iş birliği imkânlarını geliştirmeli ve kendi kaynaklarını kendileri kullanmalı, refah toplumu hâline gelmelidirler.

Türkiye bakımından yapılması gereken şudur: Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarihin, sosyolojinin ve jeopolitiğin kısaca aklın ortaya çıkardığı ve kurucu iradenin şekillendirdiği temel esasları bozulmadan yaşatılmalıdır. Yani, tam bağımsız, demokratik, laik bir cumhuriyet ve merkezi/üniter ulus devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu özelliklerini koruyarak; bu arada demokrasisini, hukuk sistemini, insan hakları ve özgürlükler açısından çağdaş değerler çerçevesinde geliştirerek yoluna devam etmelidir.

Birçoğu tarihsel sürecin mirası olarak karşımızda duran temel siyasal sorunlar, baş edilmez, çözülmez sorunlar değildir. Türkiye millî politikalar üretmek, millî birlik ve bütünlüğünü geliştirerek bu sorunları çözebilir. Burada önem taşıyan konu ulus devlet üstü küresel güçlerin dayatmalarına ve çifte standartlı politikalarına karşı dikkatli olmaktır. Araştırmamızda örnek metinlerle gösterdiğimiz gibi, uluslararası hukuk ve belgeler Türkiye Cumhuriyeti’nin dar manada üniter-ulus devlet yapısını, geniş manada temel-kuruluş esaslarını koruma hakkını zaten vermektedir. Önemli olan bunlardan doğan haklarımızın ikili ve çok taraflı ilişkilerde akılcı bir şekilde kullanılmasıdır. Öte yandan, bir toplumdaki

farklılıkların sürekli öne çıkarılması, o devletin siyasi-hukuki yapısının değiştirilmesi için tartışmalar başlatabilir. Geçmişten alınan ağır dersle, “bağımsızlık”, “egemenlik”, “toprak bütünlüğü” ve “millet kimliği”nin çeşitli yeni bahanelerle siyasal oyunlara konu edilmesi engellenmelidir. Üniter-ulus devlet yapısını ve devletimizin diğer temel esaslarını tartışma konusu yapmadan korumak, vatani ve vatandaşları bütünleştirici politikayı demokratik biçimde sürdürmek, her devletin olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti’nin de hakkı ve ödevidir. ■

¹ Uygulamada bu kavramın daha çok “küresel güce kayıtsız şartsız bağlılık” şeklinde geliştiğini görüyoruz.

² Küreselleşme kavramı ve dinamikleri konusunda şu eserlere bakınız: S. Kekevi, **Batı’nın Çöküşü ve Türk Dış Politikası**, s.19 vd. J. Petras, H. Veltmeyer, **21. Yüzyılda Emperyalizm: Maskesi Düşürülen Küreselleşme**, Çeviren: Ö. Akpınar, İstanbul, 2006, s. 11 vd. N. Macit, **Küresel Güç Politikaları, Türkiye ve İslâm**, 2. Baskı, Ankara, 2006, s. 15 vd.

³ S. Kekevi, **Batı’nın Çöküşü ve Türk Dış Politikası**, İstanbul, 2004, s. 117 vd.

⁴ S. Kekevi, **Batı’nın Çöküşü ve Türk Dış Politikası**, s. 133.

⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız: N. Macit, **Küresel Güç Politikaları, Türkiye ve İslâm**, 2. Baskı, Ankara, 2006, s. 72-84.

⁶ Beyanname, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A (III) sayılı kararıyla ilan edilmiştir. Beyanname; 6 Nisan 1949 tarih ve 9119 sayılı Bakanlar Kurulu ile “*İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin Resmî Gazete ile yayımlanması, yayımdan sonra okullarda ve diğer eğitim müesseselerinde okutulması ve yorumlanması ve bu Beyanname hakkında radyo ve gazetelerde münasip neşriyatta bulunulması*” kararlaştırılmıştır. Bakanlar Kurulu kararı 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

⁷ BM Genel Kurulunun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır. Yürürlüğe girişi: 3 Ocak 1976. Türkiye, “Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi”ni 15 Ağustos 2000 tarihinde imzaladı. Bugüne kadar BM üyesi 188 ülkeden 137’sinin imzaladığı Sözleşme, 2003’te TBMM’de kabul edilmiş ve 18 Haziran 2003 tarihli ve 25142 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

⁸ BM Genel Kurulunun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve atılmaya açılmıştır. Yürürlüğü girişi: 23 Mart 1976. Türkiye “Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi”ni 15 Ağustos 2000 tarihinde imzaladı. Bugüne kadar BM üyesi 188 ülkeden 144’ünün imzaladığı Sözleşme, 2003’te TBMM’de kabul edilmiş ve 18 Haziran 2003 tarihli ve 25142 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

⁹ Bu kavramsal çerçeve için bakınız: B. Oran, **Türkiye’de Azınlıklar: Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İhtihat, Uygulama**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 32-35.

¹⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız: Ali Güler, **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Azınlıklar**, Berikan Yayınları, Ankara, 2009, s. 177-207.

¹¹ Bu müracaatlar hakkında daha geniş bilgi için bakınız: S. L. Meray, **Devletler Hukukuna Giriş, C: I**, Ankara, 1968, s. 244. M. H. Vahapoğlu, **Osmanlı’dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları (Yönetimleri Açısından)**, Ankara, 1990, s. 133, dipnot 358.

¹² O. Türkdoğan, **Etnik Sosyoloji (Türk Etnik Sosyolojisi)**, İstanbul, 1997, s. 24.

¹³ A. Âfetinan, **Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk’ün El Yazıları**, Sadeleştirerek Yayına Hazırlayanlar: A. Sevim, A. Süslü, M. A. Tural, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s. 34-35. (Önceki baskıları: 1929 ve 1969.)

¹⁴ A. Âfetinan, age., s. 28.

¹⁵ A. Âfetinan, age., s. 28.

¹⁶ Bu tarihsel sürecin ayrıntıları ve AB-Türkiye ilişkileri bağlamında bu konudaki dayatmalar için bakınız: Ali Güler, **Sorun Olan Avrupa Birliği**, Genişletilmiş 2. Baskı, Berikan Yayınları, Ankara, 2005, I-XVII, 1-882 s.

¹⁷ K. Atatürk, **Nutuk (1919-1927)**, Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Z. Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1995, 607.

¹⁸ Anayasa'mıza göre "Başlangıç" bölümü de anayasanın metnine dâhildir. Bizatihi Anayasa'nın 176. maddesi bu esası belirlemektedir: Madde 176.- "Anayasa'nın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmı, Anayasa metnine dâhildir..."

¹⁹ "İnkılap Kanunları" olarak bilinen ve Anayasa'mızda zikredilen toplam sekiz kanunun, ülkemizde sıklıkla devletin laik düzenini yerleştirmek ve korumak amaçlı olarak bilinmektedir. Hâlbuki İnkılap Kanunları bu işlevleri yanında devletin merkezî-millî düzenini de yerleştirmek ve korumak amaçlıdır.

²⁰ Avrupa Sözleşmeler Seri Nu.: 148), 05 Kasım 1992'de Strasbourg'ta imzaya açılmıştır.

²¹ N. Çavuşoğlu, **Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları**, İstanbul, 1999, s. 15 vd. Bu eserde "Çerçeve Sözleşme" ayrıntılı olarak değerlendirilmektedir.

²² 20 Mart 1952'de Paris'te imzalanan bu protokol, 18 Mart 1954'te yürürlüğe girdi. Türkiye, protokolü 18 Mayıs 1954'te onayladı (Resmî Gazete: 19 Mart 1954-8662).

²³ BM Genel Kurulunun 18 Aralık 1992 tarihli ve 47/135 sayılı kararı.